

מבשר טוב

חג השבועות תשע"ה לפ"ק

נעילת החג

עיה"ק ירושלים ת"ו

מאמר "קוב"ה אורייתא וישראל חד"

א

מה התחדש במ"ת בסיני – הרי כבר היתה תורה בעולם מימי שם ועבר ומעולם לא פסקה ישיבה מאבותינו

ביסוד מתן תורה שבחג השבועות, יש להבין, הרי בטרם נתנה תורה לישראל כבר היתה קיימת בעולם מאז ומעולם, שהיו לומדים התורה בבית מדרשו של שם ובית מדרשו של עבר. כדאיתא במדרש (ב"ר סג, י): "ויעקב איש תם יושב אהלים (בראשית כה, כז). שני אהלים, בית מדרשו של שם, ובית מדרשו של עבר".

וכמ"ש בפ"ג דיומא (כח:): "דאמר רבי חמא ברבי חנינא, מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם. היו במצרים ישיבה עמהם, שנאמר (שמות ג, טז) לך ואספת את זקני ישראל. היו במדבר ישיבה עמהם, שנאמר (במדבר יא, טז) אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר (בראשית כד, א) ואברהם זקן בא בימים. יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר (שם כז, א) ויהי כי זקן יצחק. יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר (שם מט, י) ועיני ישראל כבדו מזקן. אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה וכו'" ע"כ.

מבואר אם כן, שכבר היתה התורה בעולם תמיד, ועל כל פנים מאותם יחידים שבכל הדורות לא פסקה ישיבה מאבותינו. וכבר היו יושבים ועוסקים בתורה בבתי מדרשות וישיבות של שם ושל עבר, ושל האבות והשבטים וזקני ישראל. ומה התחדש אם כן במעמד הר סיני, כאשר ארכין שמיא לסיני וירד השי"ת לתת תורה לעמו ישראל, אחר שכבר מצויה היא בידיהם ועוסקים הם בה זה כמה דורות טובא, וצריך ביאור.

ב

לפני מתן תורה היו הזקנים מחכימים בישיבה בעסק חכמתה של תורה בלבד ובהשגת מושכל התורה

והנראה בעזה"י, ששונה היא מיסודה אותה תורה שהיו עוסקים בה בטרם שניתנה התורה בעולם.

כי כוונת מה שדרשו שהיו בכל הדורות זקנים יושבים בישיבה, הוא בקנין השגת חכמת התורה. ועל כך היו הישיבות ללמוד בדעת להבין ולהשכיל בחכמתה של תורה, והזקנים יושבים בישיבה להשיג ולהשכיל בחכמתה של תורה, שהיו יכולים להשיג בדעתם הרחבה.

והיתה אז השגת חכמת התורה, כדרך שאמרו בש"ס (עירובין ק:): "אמר רבי יוחנן, אילמלא לא ניתנה תורה, היינו למדין צניעות מחתול, וגזל מנמלה, ועריות מיונה. דרך ארץ מתרנגול וכו'". והיינו, כי בהשכלת החכמה ניתן ללמוד ולדעת חכמתה של תורה מתוך העולם עצמו, וכשמתבוננים בכל ברואי מעלה ומטה, ניתן להשיג מתוכם חכמתה של תורה, שהם יעידון ישיגון השכלת התורה. כדוגמת מ"ש בתורת גזל שניתן ללמודה מן הנמלה, והצניעות מן החתול, וכל כיוצא בזה.

דהא איתא בזוה"ק (ח"ב קסא:): "אסתכל באורייתא וברא עלמא", ואם כן לא רק מחיות ובריות העולם אפשר לדעת ולהשיג התורה, אלא גם מעצם הבריאה בשמים ובארץ. וכן להכיר את מי שאמר והיה העולם, כנאמר (ישעיה מ, כו) "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה".

א

אך כל אותה תורה, שהיו הזקנים מחכימים ועוסקים בישיבות באותם דורות, לא היתה כי אם בגדר השגת חכמת התורה בלבד, שהיו משיגים ומשכילים ללמוד התורה ולהחכים בה תמיד. – אבל אין בכל זה ענין למה שניתנה תורה לישראל במעמד הר סיני, שזו בחינה אחרת לגמרי, אחר שקיבלו ישראל את התורה הקדושה לעצמם.

שהרי לפני מתן תורה היתה התורה הק' גנוזה בשמי שמים, כטענת המלאכים (שבת פח:): "חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם". והיינו, שהיתה תורה שמיימית ולא ארצית. ומשה רבינו ע"ה הוכיח להם (שם) שתפקיד העיקרי של התורה הק' היא לתקן ולהשלים את העולם הזה וכל הברואים, ולהביא לבחינת התורה שתהא בימות המשיח שמתוך קיומה בתחתונים פועלת גם ברוחניות ברום עולמות העליונים. כאשר יוציאו ויגלו כח התורה הק' הנשגבה עד מאוד, על ידי עיסוקם בתורה בעולם הזה. ואם תישאר בשמים תישאר בבחינת 'חמדה גנוזה' מעין כל חי, בלא הוצאת התגלות פנימיות התורה הקדושה ורזי סודותיה, שאין הם יוצאים ומתגלים רק מתוך שמתקיימת ויוצאת לפועל ממש בקיום המעשי בעולם הגשמי הזה, שזאת אי אפשר כלל להתקיים על ידי המלאכים, כי אם מתוך קיומה במניעות וקשיים שיש בהסתר עולם הזה.

ג

במעמד הר סיני ניתנה עצמה של תורה להתאחד בנפש ישראל כחדא ממש – 'תורת חיים' בעצם מהות חיים של תורה

אולם בנתינת תורה לעמו ישראל, ניתנה עצמה של תורה עם כל אשר בה להתחבר בנשמת ישראל, כדבר אחד ממש.

על דרך שאמרו בזוהר הקדוש, דקודשא בריך הוא אורייתא וישראל חד, דהיינו אחד ממש. וז"ל הזוה"ק (ח"ג עג.): "ג' דרגין אינן מתקשרין דא בדא, קוב"ה אורייתא וישראל, וכל חד דרגא על דרגא סתים וגליא וכו" עכל"ק.

והיינו, שבשורשם כל אלו השלשה אורייתא קוב"ה וישראל הם אחד ממש, ובעת מתן תורה התגלה הסתום בגלוי, לאתאחדת ברזא דאחד. ובכך ניתנה תורה עצמה בעצמות ישראל, למהוי אחד באחד, ונעשה איש ישראל עצמו תורה. ולא רק בדרך השגת חכמתה והשכלתה של תורה, כדרך שהיו משכילים ומחכימים בהשגת מושכלות התורה מדורות עולם. אלא כד ארכין שמיא לסיני, ירדה עצמה של תורה ונעשית אחד ממש בנפש ישראל, שנעשו מציאות של תורה.

וכן קוב"ה כביכול בעצמו ירד למטה לזה העולם (סוכה ה.), שהוא ותורתו אחד, וכשירדה תורה להתחבר באחד עם ישראל, אף קוב"ה עמהם מתחברים כל השלשה באחדים ממש, כמו שיבואר, והתגלה הסתום בחיבור הפנימי והשורשי של כל אלו השלשה, קוב"ה אורייתא וישראל חד.

וביאור מתן תורה להתאחד במציאות ישראל באחד ממש, היא שכל עצם החיים של ישראל הינם תורה. כנוסח ברכתה של תורה: "אשר נתן לנו תורת אמת, וחיי עולם נטע בתוכנו". שהתורה נטועה בתוכנו ובקרבונו, והיא עצם החיים עצמם. סם החיים לישראל, כמ"ש בגמרא (יומא עב:): "אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב (דברים ד, מד) 'וזאת התורה אשר שם משה', זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם מיתה. והיינו דאמר רבא, דאומן לה סמא דחייא, דלא אומן לה סמא דמותא". וז"ש "נטע" בתוכנו, שיש בה נטיעה חיה, ועלינו לראות שהנטיעות יצמחו ויעשו פירות ציצים ופרחים.

והיינו, שמשניתנה תורה לישראל, הרי היא עצם החיים, ונקראת "תורת חיים", לפי שהיא המחיה את האדם, ונוטעת בו חיי עולם. ובמילא נמצא שהתורה עושה את האדם עצמו, לפי מה שהוא עוסק בה, ודאומן לה זוכה לסמא דחייא, שעצם חיייו יהיו של תורה.

ואילו חיים בלי תורה אינם חיים, ואי אפשר בהחלט לאיש ישראל, שהיא הנותנת ומקיימת חיות הרוחנית של בני ישראל מעת קבלת התורה, שמאז נתהפכה עצם נשמתם לחיות של תורה הק'.

ולכן צריך לזה הכשר מיוחד, שיהיה מוכן ומוכשר להיות "זכה נעשית לו סם החיים", וכשלומד ועוסק בתורה עם הכלים הנכונים הראויים לקבלת התורה, הרי נמצא שהוא עצמו מקבל תורה בקרבו, והיא 'מכשרתו' ועושה אותו

עצמו בחיי תורה. ובהיפך חלילה, הרי היא נעשית לו 'סם המוות' רח"ל, כי כבר נתנו עצם חייו, תלויים בתורה שנעשית עצמותם של ישראל, ומבלעדי התורה אין חיים.

ונמצא בקבלת התורה לישראל כשנעשו אחד ממש, שהתורה עצמה חייה ופועלת באדם, שעצם חייו של מקבל התורה, היא תורה חייה ופועלת. ומה שהיה בטרם מתן תורה היא בבחינת מושכלות והשגת חכמה ודעת שהשיגו בחכמת התורה שהיתה גנוזה וחבויה מהם למעלה בגנוי מרומים. ירד עתה במעמד הנשגב בסיני, להוציא מן הסתום ולתת עצמה של תורה בחיי איש ישראל, שנמצאו חייו עצמם חיים של תורה.

והמכוון בנתינת זו התורה לעצמו של איש ישראל, שהיא תהא נוסכת בו החיים עצמם, שיש בכוחה של תורה לעשות אותו לאיש אחר, איש של תורה, ולשנות כל עצמותו למוטב.

ודוגמא טובה נוכל להביא בענין זה, שמצינו התורה מהפכת עצם מהותו של אדם, להפוך אותו ולעשות אותו איש אחר לגמרי. – היא בתורתו של רבי עקיבא, שהיה מתחילה עם הארץ גמור. ועד כדי כך היו חייו מופקעים מן התורה, שהיה בקצה השני כנגד התורה ולומדיה. כמ"ש בפ"ג דפסחים (מט:): "תניא, אמר רבי עקיבא, כשהייתי עם הארץ אמרתי, מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור. אמרו לו תלמידיו, רבי, אמור ככלב. אמר להן, זה נושך ושובר עצם, וזה נושך ואינו שובר עצם" ע"כ.

והיינו משום, שכשהחיים אינם בתורת חיים, הרי זה נעשה בהיפך הגמור שגורם לו שנאה לתורה ותלמידי חכמים, עד שאמר מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור הנושך ושובר עצם.

והנה באה תורת חיים ונכנסה בקרבו, והפכה אותו לאיש אחר. כמ"ש באבות דרבי נתן (פרק שישי אות ב) וז"ל: "מה היה תחילתו של רבי עקיבא, אמרו בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר, אמר מי חקק אבן זו. אמרו, לא המים שתדיר נופלים עליה בכל יום. אמרו לו, עקיבא אי אתה קורא (איוב יד) 'אבנים שחקו מים'. מיד היה רבי עקיבא דן קל וחומר בעצמו, מה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשה כברזל, על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם, מיד חזר ללמוד תורה" ע"כ.

הרי מבואר, עיקר הקל וחומר שהיה רבי עקיבא דן 'בעצמו' ומהותו, שדברי התורה הקשים כברזל, בוודאי יחקקו בתוך לבו, וייכנסו דברי תורה וייבלעו במעיו. וכשם שהמים נטפו טיפה אחר טיפה בתמידות, עד שאבנים שחקו מים, ועשו החקיקה בגוף הסלע הקשה. קל וחומר בדברי תורה שנמשלו גם הם כמים, שיירדו ויחקקו חקיקה לטובה, וישנו עצמו ומהותו לטובה.

שכוח התורה הק' לשנות כל האדם כולו לטובה בפנימיות ומהותו, ולא רק בחיצוניות כדוגמת השינויים באנשים בעולם שנקרא בלשונם: 'שינוי קוסמטי' וד"ל, שאינו משנה כלל את עצם פנימיות אלא כיסוי חיצוני בלבד. שכן זה כל תכלית אומות העולם, ואפילו תורת ז' מצוות דבני נח מבאר זקני הקדוש בדברי בינה (פרשת משפטים), שאין הם כמצוות ותורה של בני ישראל, שאין הם אלא כמצוות 'גולמיות' כגולם בלבד, ואין בהם כח לשנות את האדם, כי אם כמו בחינת חוקי המדינה וכו', ואין כאן מקום להאריך בזה.

והלום חזינן מדריגתו העצומה שנעשה רבי עקיבא אחר שחזר ללמוד תורה, שהוא בבחינת נותן התורה שבעל פה, וכל עצמו ומהותו נובע תורה. כמו שמצינו בסוגיא דמנחות (כט:): "אמר רב יהודה אמר רב, בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות. אמר לפניו, רבש"ע, מי מעכב על ידך. אמר לו, אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות, ועקיבא בן יוסף שמו, שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות. אמר לפניו, רבש"ע, הראהו לי. אמר לו, חזור לאחוריק. הלך וישב בסוף שמונה שורות, ולא היה יודע מה הן אומרים, תשש כוחו. כיון שהגיע לדבר אחד, אמרו לו תלמידיו, רבי, מנין לך, אמר להן, הלכה למשה מסיני, נתיישרה דעתו. חזר ובא לפני הקדוש ברוך הוא, אמר לפניו, ריבונו של עולם, יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי. אמר לו שתוק, כך עלה במחשבה לפני" ע"כ.

והיינו, שהיה משה רבינו ע"ה סבור שעדיף שתיתן תורה על ידי רבי עקיבא, שיהא הוא מגלה בה על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות. אך השי"ת לא הסכים לו, כמו שעלה במחשבה לפניו, ונרמז לו כששמע שזו "הלכה למשה מסיני", שכל אותם תילין של הלכות שגילה רבי עקיבא כבר נתונים ורמוזים בה באותה הלכה שקיבל משה מסיני, שהכל ניתן בה במתן תורה בסיני, מאחר שניתנה תורה עצמה וכל אשר בה לישראל.

וחזינן על כל פנים, מהפכה עצומה שהפכה תורה מהותו ומציאותו של אדם מקצה לקצה, ותחת מה שהיה בו מתחילה שנאה עצומה לתלמידי חכמים, שאמר אנשכנו כחמור המשבר כל העצמות. נתהפך כנותן ומגלה תורה שבעל פה, שכל כולו נובע עצמות התורה, לגלות בה תמיד בכל קוץ וקוץ תילין של הלכות.

וכל זה מורה על תורת חיים הנכנסת בקרבו של אדם, ונותנת בו סם חיים, להפוך עצם חייו לטובה, שיהא הוא עצמו תורה, וחייו חיים של תורה, עד שכל מהותו ורצונותיו כרצון של תורה.

וכן מצינו בפ"ג דקידושין (סו:), שאמר לו רבי טרפון לרבי עקיבא: "כל הפורש ממך כפורש מן החיים". היינו עצם החיים הרוחניים ששפעו ברבי עקיבא ותורתו, שנעשה הוא עצמו תורת חיים, וצריך להיות דבוק ברבי עקיבא כדי לזכות לחיים כאלו.

וכדרך שמצינו בפ"ג דמכות (כב:): "אמר רבא, כמה טפשי שאר אינשי, דקיימי מקמי ספר תורה, ולא קיימי מקמי גברא רבה. דאילו בספר תורה כתיב (דברים כה, ב) 'ארבעים', ואתו רבנן בצרו חדא" ע"כ.

ומבואר היטב על פי האמור אותה טיפשות דשאר אינשי, שקמים מפני הספר תורה, ומכבדים עצמה של תורה. אבל מפני גברא רבה ותלמיד חכם לא יקומו, שאינו מכובד בעיניהם כהתורה. אך טעותם מבוארת, שכן חכמי התורה הם עצמה של תורה, וגופם ותורתם אחד, והם הם תורה חייה פועלת ומפעמת.

והוכיחו זאת מכך שיש בהם 'שליטה' על התורה, לפי שניתנה כל כולה להם בעצמותם, והרי הם 'בעלים' בדבר, ואף כי אמרה תורה 'ארבעים יכנו' אתו רבנן בצרו חדא, כדדרשינן התם טעמא. ומזה נלמד שניתנה כל התורה להם בעצמותם ממש, והרי הם כספר תורה מהלך, ואם קמים מפני ספר תורה אמאי אינם קמים מפני גברא רבה.

וכבר נודע בישראל כמה עניינים שהתרחשו אצל גדולי ישראל צדיקי הדורות, שבלא שיידעו היתה תורתם משמרתם מן המכשול, ומצד עצמם ומהותם לא היו יכולים לעשות דבר שאינו כתורה.

כדוגמת גדול אחד, שהיה יושב ועוסק בדין היתר עגונה אחת, ובעסקה של הלכה היה יושב וכותב הרבה צדדים להתירא, מתוך שנשא ונתן לחפש ולהמציא לה דרכי היתר, כידוע שהיו חכמי הדורות משתדלים להמציא היתר לעגונות. אך כשרצה לחתום על אותו היתר, ולהגיש לאותה עגונה את התירה, נשפך הדיו ונעשו כמה הפרעות בדבר, שלא היה יכול לחתום על היתר העגונה. עד שלבסוף בא הרוג ברגליו, ונודע שמן השמים הצילוהו מאיסור אשת איש לעלמא.

או כענין שמספרים מכמה צדיקים, וכן היה אצל א"ז מהרש"ל מלענטשנע זצוקללה"ה, שהיו מקפידים שלא לאכול כל דבר שהתעוררה בו שאלת חכם כנודע, וכשהגישו לפניו מאכל כזה שהיו מקפידים בו, לא היו מסוגלים לאוכלו, ונעשה איזה הפרעה שלא ייכנס הדבר לפניו, כאשר צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם (חולין ז).

והיינו לפי שתורתם בקרבם משמרתם, שאיסור התורה ורצון התורה נעשה מציאות חייהם, והיא מורה את דרכם ופעולתם בכל תנועה. וכל כך זיככה התורה את עצמם, עד שנעשו הם עצמם תורה, ולא היה עצם גופם מסוגל לעשות תנועה הפוכה מרצונה של תורה.

ובנתיב דרכנו יבואר, מאמר חכמינו ז"ל (סנהדרין יט:): "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל המלמד בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. שנאמר (במדבר ג, א) 'ואלה תולדות אהרן ומשה', וכתוב (שם ב) 'ואלה שמות בני אהרן', לומר לך אהרן ילד ומשה לימד, לפיכך נקראו על שמו" ע"כ.

וקצת תמוה לשון "כאילו ילדו", מה מצאו לתת מעלה זו במלמד את התורה, שיהא חשיב בו כמי שילדו דייקא. והיה מובן לומר בו שהוא תלמיד קרוב אליו, ובמעלת דבקות הרב בתלמיד וכיוצא. אבל מהו ענין שדרשו בו מעלת חשיבות "כאילו ילדו", שנעשה הרב כמו אב, כפי שדרשו בבני אהרן, ומה ענין 'כאילו ילדו' אצל תורה.

אך בהאמור נחא היטב, שייטכן לידה באדם חי ופועם, שהתורה מיילדת את האדם ועושה אותו איש אחר לגמרי כקטן שנולד מחדש. וזו המעלה יתרה של המלמד את בן חברו תורה, הרי הוא ילדו ועשה אותו בעשיית לידה מחדשת לשנות עצמו ומהותו ולהפוך את נפשו לטובה. שיש בכוח הורה ליילד את האדם, לידה של תורה.

ויש בכוח הרב בעסק תורה זו שמכניס ומחדיר בנפש, ליילד את התלמיד מחדש, שתהא תורתו מפעפעת בקרבו ובתוככי לב ונפש פנימה, עד שיתהפך לאיש אחר מחדש, עשוי בעשייתה של תורה, והתהפכה נפשו לטובה.

כל העולם והבריאה עצמה משועבד לתורה ולישראל – בראשית ברא העולם בשביל התורה ובשביל ישראל

והנה אמרו במדרש בראשית הבריאה, שכל עצם העולם נברא בשביל תורה ובשביל ישראל. כדאיתא ברש"י ז"ל (בראשית א, א) "בראשית, בשביל התורה שנקראת (משלי ח) ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו (ירמיה ב) ראשית תבואתו".

והמכוון בעומק הדבר, שהתורה וישראל משנים עצם העולם, ומראשית הבריאה נבראה להיעשות כרצון תורה וישראל. שכל עצמו של עולם לקוח מראשית הבריאה מן התורה, דהא קוב"ה "אסתכל באורייתא וברא עלמא" (זוה"ק ח"ב קסא:).

והיינו שיהא עצם העולם משועבד לתורה ולישראל עוסקי התורה, ונמצא אם כן שבהפיכת התורה את עצמו של איש ישראל למציאות של תורה, מתהפך עמו גם כן עצם הבריאה, והעולם עצמו משועבד להיעשות כרצון תורה וחכמי התורה.

כענין שמבואר בספה"ק בכל החידושים הנעשים בעולם, שהם נפעלים מתוך מה שהשי"ת "מחדש בכל יום תמיד מעשי בראשית", וחידוש העולם שמתרענן בכל יום כבריאה מחודשת, ממציא כל החידושים המתחדשים ונעשים בעולם בכל יום.

וביאר בספה"ק שכל כוח אותם חידושים, וחידוש הבריאה להתרענן מחדש בכל יום תמיד. הכל נובע מכוח חידוש התורה שנקראת ראשית, שכן יש בה בתורה הקדושה כח של חידוש מתמיד, כמ"ש בעת נתינת תורה לישראל, שיש בה כוח חידוש. כמ"ש (שמות יט, א) "ביום הזה באו מדבר סיני". ודרשין ביה (פסיקתא דרב כהנא פסקא יב אות כא): "ביום הזה באו מדבר סיני, וכי ביום הזה באו, אלא כשתהא למד, אל יהו בעיניך ישנים, אלא כאילו היום הזה ניתנה תורה". וכ"ה ברש"י (שמות לד, יא): "אשר אנכי מצוין היום, שבכל יום יהיו בעיניך כחדשים". ועיין ספרי פרשת ואתחנן (ס"ק ח).

ומכוח חידוש התורה שנקראת ראשית מתחדש העולם, וכל אלו החידושים הנעשים ומתרחשים בעולם מדי יום ביומו, בשורש הרי הם תוצאה מחידוש התורה שבאותו יום.

ובהאמור עולה שלאחר מתן תורה כל זה נשפע מתורתם של ישראל, שניתנה בעצמותה ונעשית מהותם של ישראל. ובכוח החידושי תורה שישראל מחדשים בכל יום, כשהתורה מתחדשת בקרבם בכל יום כחדשים, זה משפיע ומביא חידוש העולם. והני תרי בהדי הדדי אזלי, בשביל תורה ובשביל ישראל שנקראו ראשית, ששניהם תלויים זה בזה, אחר שבנתינת התורה השתעבד עצמו של עולם תחת התורה ותחת ישראל מקבלי התורה, כמו שנתבאר שמתגלם מתוכם עצמה של תורה, והם שפועלים חיות של תורה בעולם, וממילא משפיעה התורה בעולם, לחדש העולם לטובה, להפך ולשנות בו הכל לטובה, ודו"ק.

וזה נראה עומק דברי מרן הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, הידועים והמפורסמים בספרים הקדושים, שהשי"ת מתנהג עם האדם כמו הצל. וז"ל הרה"ק מבארדיטשוב זצוקללה"ה בקדושת לוי (דרושים לחנוכה): "כמו ששמעתי מהבעל שם טוב, על פסוק (תהלים קכא, ה) 'ה' צלך', כמו שהבעל חי עומד אצל הצל, הנה כפי תנועותיו כן מתנועע הצל. כן כביכול ברוך הוא וברוך שמו, כפי מעשים של אדם התחתון, כמו כן עושה עמו מלעילא כביכול".

"דהיינו, אם יתנהג אדם עם חברו במידת החסד, כן מתנהג עמו השם יתברך כביכול. לכן מה מאוד היה ראוי להתנהג במידת החסד תמיד, כדי שימשיך עליו גם כן מדת החסד, ואז ייטב לו".

"ונראה גם כן שזה רמזו חכמינו ז"ל, באמרם על פסוק (דברים ד, ד) ואתם הדבקים, הדבק במידותיו, מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון וכו'. דהיינו, באם שיתנהג אדם במידת החסד, ושפעת חסד תרד עליו מלמעלה וכו'" עכ"ל הקדושת לוי שם.

ובהאמור הוא מבואר באר היטב, שלאחר נתינת תורה לישראל, השתעבד הכל תחת ממשלת תורה וממשלת ישראל, וכל הנעשה ונפעל בעולם מתנהג ומתנועע לפי תנועתם של ישראל, שהכל נתון בידם, והכל מתנהל ומתנועע לפי תנועתם. כמו שנתבאר שזה עיקר יסוד ושורש מתן תורה לשעבד הכל ולחבר עם ישראל ממש, שנעשה התורה והעולם כאחד ממש, תלוי ומכוון באחדות הגמור בישראל ובתורתם שבקרבם.

וממילא מובן מילתא בטעמא, מה שייסד הבעש"ט הק' כי ה' צלך, שמתנהג הכל עם האדם כמו הצל, וכל תנועה שמתנועה איש ישראל, הרי הוא ממילא מנענע עמו כל סדרי עולם שלו, וכל ההנהגה עמו תהא כפי הנהגתו בעצמו, כי הכל תחתיו ותחת סדר השפעתו. ואם יתנהג במידת החסד, הרי ממילא מנענע עמו ומפעיל את מידת החסד בעולם, להרבות שפעת החסדים מגולים בעולמו. ולכן יש להדביק עצמו במידות הטובות, מה הוא חנון אף אתה חנון וכו'.

ועוד אמר מרן הבעש"ט הק' ז"ע, בעל ההילולא, שהאדם עושה ופועל במו ידיו את הגן עדן שלו ואת הגיהנם שלו. ואין זה כמו שמדמים העולם כענין גמול הגומלים לאדם מן השמים, אלא כפי מעשיו שעושה האדם הרי הוא פועל ועושה בעצמו גן עדן או גיהנם. לא רק לאחר מאה ועשרים בגמול הנשמה כשחוזרת לשורשה, אלא אף בזה העולם גופא, עושה אדם את עולמו, ופועל בעצמו חיי גן עדן או חיי גיהנם, וממילא מה שפעל ועשה וחי בזה העולם ממשיך עמו גם לאחר מיתתו, ואין כאן המקום להאריך בזה.

ומובן לפי דרכנו יסוד דברי קדשו, שהכל נפעל ונעשה לפי תנועותיו ומעשיו של האדם עצמו, שהוא במו ידיו פועל ועושה הכל. וממילא אם זכה ונמצא מוכשר לקבל תורה, הרי היא נעשית לו סמא דחייא, והרי הוא עושה ופועל גן עדן לעצמו, ונמצאים עצם חיי וכל העולם הסובב אותו, משועבד תחתיו להתהוות כפי פעלו, ונמצא ממילא עושה גן עדן וחי בתוך גן עדן.

ואם בהיפך חלילה הרי הוא בהיפוכו של דבר, שבעל כרחך מיום שניתנה תורה לישראל ועמדו רגליו על הר סיני, הרי מוכרח שיהא הכל נתון תחת ידו, הן לטוב והן למוטב.

ולכן אם לא זכה ח"ו הרי היא נעשית לו סמא דמותא. שמה שלא זכה וקלקל את מעשיו הרי ממילא החריב והרס את עולמו, ועצמו של עולם שבור והרוס לפניו רח"ל, כי ה' צלך כמו שנתבאר, שהכל מתנהג בעולם לפי תנועות שלך, ובכל מה שהוא עושה ופועל נעשה ונפעל כאותה פעולה בצורתה המדויקת מידה כנגד מידה בעולמו.

קיצור המורם מנתיב הדברים, שעיקר כוונת מאמר הבעש"ט זיעועכ"י, לא כפי שמפרשים שמתנהג השי"ת אם באדם כגמול מידה במידה לפי התנהגותו. אלא שהאדם גורם ועושה ממש בעצמו כל שנעשה עמו בדיוק גמור, בדיוק כפי שהוא מנועע ופועל את הצל שלו בכל מקום לפי מעשיו, ודו"ק.

ה

חיבור קוב"ה בכבודו ובעצמו באורייתא וישראל – והתפשטות השלמה אמונת ההשגחה שנמצא השי"ת עמנו בקרבנו ממש כהתורה עצמה

בנתיב דרכנו נראה להוסיף באותו דרך, גם בדבר השלישי המחובר יחדיו עם אורייתא וישראל, שהוא 'קודשא בריך הוא', כמו שהובא מדברי הזוהר הקדוש שכל אלו השלשה יחדיו כאחד תמים, "קוב"ה אורייתא וישראל חד". ואם כן כשם שבמעמד הר סיני נתבאר שניתנה תורה עצמה לישראל, כן כביכול אף הקב"ה כביכול נתן עצמו לישראל, שיתחברו כולם יחדיו אחד באחד ברזא דאחד.

וכמ"ש במדרש ריש פרשת תרומה (שמו"ר לג, ב): "הדא הוא דכתיב (משלי ד, ב) 'כי לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעזובו' כו'. יש לך מקח, שמי שמכרו נמכר עמו. אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, מכרתי לכם תורת, כביכול נמכרתי עמה, שנאמר 'ויקחו לי' וגו' (שמות כה, ב). משל למלך שהיה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי. כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, נתתי לכם את התורה לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו" ע"כ.

מבואר, שלכך נקראת תורה הק' "לקח טוב", כי אין לך מקח בעולם שהמוכר נמכר בעצמו עם מקחו. אבל התורה לקח טוב, שכביכול נמכר השי"ת בעצמו עמו, מכרתי לכם התורה נמכרתי עמה, כדרך שנמשך המלך שבמשל יחד עם בתו.

וכמ"ש ז"ל (ברכות ח.) "אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו, אלא ארבע אמות של הלכה בלבד". והיינו שבארבע אמות של הלכה של כל יהודי שם ממש נמצא השי"ת.

ונראה עומק המכוון בזה, בהקדם דברי הרמב"ם ז"ל בהלכות יסודי התורה (פ"ה ה"א), שמעמד הר סיני הוא שלמות האמונה שבישראל.

וז"ל הזהב: "משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי, שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף. אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו, לא להביא ראיה על הנבואה וכו'. ובמה האמינו בו, במעמד הר סיני, שענינו ראו ולא זר, ואוזנינו שמעו ולא אחר, האש והקולות והלפידים, והוא ניגש אל הערפל והקול מדבר אליו, ואנו שומעים, משה משה, לך אמור להן כך וכך, וכן הוא אומר וכו'".

"ומנין שמעמד הר סיני לבדו, היא הראיה לנבואתו שהיא אמת, שאין בו דופי. שנאמר (שמות יט, ט) 'הנה אנכי בא אליך בעב הענן, בעבור ישמע העם בדברי עמך, וגם בך יאמינו לעולם'. מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה" עכ"ל.

והנה נראה פשוט שאין כוונת 'הרהור ומחשבה' שהאמונה שלפני קבלת התורה הטילו בה דופי בעצם יסוד שורש האמונה בקל אחד, ושיש בורא לעולם. והגם שהיתה אותה אמונה עם דופי וערעור, מכל מקום נאמר בה להדיא על הים (שם יד, לא) "ויאמינו בד' כו'".

ומה גם שכל בר דעת מבין בשום שכל קצת, שאין העולם עומד מעצמו, ולא יתכן שיקום עולם כזה בהתהוות טבעית. ואם ימצא אדם "שעון" מכוון ויפה לפניו, הלא בוודאי יבין שיש אומן 'שען' מומחה שפעל וייצר ועשה את זה השעון, שהוא כמו 'מכונה' שלמה הפועלת ועושה לפי חכמת יצירת תהליך השעון ומחוגיו וכו'.

ואם בשעון קטן מובן לפניו בהחלט שיש כאן אומן ויוצר, הלא בוודאי במכונת ענק של כל העולם כולו, המלא דעת וחכמה ותבונה אין חקר, שהוא רק 'שיגעון' להחליט בדעתו שאין בורא לבירה זו. כאשר כבר נודעו בזה דברי החסיד בחובת הלבבות בשער הייחוד (פרק ו) ע"ש.

וכן מגוף האדם עצמו ניתן להכיר הבואר, שהוא 'מכונה' פלאית שרואה ושומע ומדבר וחי ונושם, שהוא בבלתי אפשרי בלא שיעשה הבורא אותו. וכבר העידו חז"ל שגם אם יתאספו כל חכמי העולם כולו אינם יכולים לברוא דבר חי, וכד"א (איוב יט, כו) "מבשרי אחזה אלוק".

ורק האפיקורסים המכוונים לאפיקורסות מכחישים בזה, יודעים את ריבונם ומכוונים למרוד בו רח"ל. ואם כן לא מסתברא שהאמונה שהיתה בעולם לפני מתן תורה, היה בערעור ומחשבה והטלת דופי בעצם מציאות הבורא.

אלא עיקר הרהור ומחשבה שבאותה אמונה, נראה שהוא באמונת ההשגחה, להאמין ולהבין שהשי"ת עמנו בכל עת שומר ומשגיח תדיר בכל פרט בעולמו בעינא דאשגחותא תדירא. שמודים בעצם מציאות הבורא, אבל יאמרו 'עזב ד' את הארץ', ולאחר שברא עולמו הניחו להתנהג מעצמו על פי טבע ח"ו. עיין רמב"ן שלהי פרשת בא.

על דרך שאמר דוד המלך ע"ה זי"ע בפסוקי ההלל (תהילים קיג, ד-ה) "רם על כל גוים ה' על השמים כבודו, מי כד' אלקינו המגביהי לשבת, המשפילי לראות בשמים ובארץ". כלומר, שהגויים אומרים רם ה' למעלה במרומים, על השמים כבודו, שם הניח כבודו, ועזב חלילה את הארץ. אבל אנו בני קל חי, אומרים 'מי כה' אלקינו המגביהי לשבת', אך יחד עם זאת, 'משפילי לראות בשמים ובארץ', כי משגיח ושומר ומנהיג בכל דבר קטן וגדול, מקרני ראמים עד ביצי כינים.

וזו האמונה מיסודות אמונת ישראל, להאמין ולדעת כי השי"ת שוכן בתוכנו ובקרבתנו, ונמצא עמנו בכל העת תמיד, לא עזב חלילה ולא כלום. והרי הוא משגיח ושומר ומנהיג בכל דבר ותנועה של איש ישראל, שבכל מה שעושה ופועל השי"ת בכבודו ובעצמו עמו תמיד.

וביסוד אמונה זו, אפשר שלפני מתן תורה היה שייך ליתן בה דופי וערעור ומחשבה, שלא ראו השי"ת עמהם ממש, להשגיח בכל דבר.

ובמעמד הר סיני דייקא, נתייסדה זו האמונה בישראל, על דרך שנתבאר שאז נתגלה ונחקק בנפש ישראל, להתאחדות כל השלשה יחדיו באחד "קוב"ה אורייתא וישראל", וכביכול כשמכר לנו התורה, נמכר עמה בכבודו

ובעצמו. ומאז התייסד והתגלה שנמצא השי"ת עמנו ובתוכנו ובקרבתנו ממש, לית אתר פנוי מיניה, והשי"ת מתהלך עמך בתוכך בקרב מחנך. וכשם ששעבד התורה וכל העולמות כולם תחת ישראל, כן כביכול הכניס עצמו תחת ממשלת התורה וישראל קדושים, "ותגזר אומר ויקם לך" (איוב כח, כב), שהכניס הכל בכל מכל כל ביחד עם התורה עצמה, והיתה נתינה שלמה ומושלמת לישראל קדושים העם הנבחר למטה.

וכנודע מה שלימד רבינו הבעש"ט הק' זי"ע בשורש האמונה השלמה, שאף נפילת עלה מן העץ, כשהתנודד עם הרוח ונשר למטה לארץ, אף הוא נגזר בהשגחה עליונה פרטית ומדוקדקת על עלה זה הנופל.

והיינו כי כביכול הוא יתברך עצמו נמצא עמנו כאן בעולם, ובתוכו של כל אחד ואחד, להתחבר במהותו ומציאותו של אדם, בחלק אלקי מיוחד ממעל, הנטוע בנשמה הטהורה, ונכנס בה בעת המעמד הנשגב שבסיני, כאשר "חיי עולם נטע בתוכנו" ביחד עם נתינת תורת אמת לעמו, והכל יחד התגלה בשלמות מתן תורה קוב"ה אורייתא וישראל.

על דרך שכתב בסה"ק עבודת ישראל לפרקי אבות (פ"א מט"ז), וזל"ק: "רבן גמליאל אומר, עשה לך רב, והסתלק מן הספק. 'עשה לך רב', רצה לומר, כשלומד או מתפלל תעשה לך רב, הוא הבורא יתברך, שתצייר במחשבתך שהבורא יתברך הוא לנגדך ומלמדך להועיל. 'הסתלק מן הספק', רצה לומר, שלא יהא לך זאת לספק אצלך, רק תחשוב שבודאי הבורא יתברך מצוי אצלך. כי הוא לעילא מכל עלמין, ותחות כל עלמין, ובגו כל עלמין, ולית אתר פנוי מיניה כלל".

"כי זה הוא עיקר עבודת הבורא יתברך, לצייר תמיד באמת ובתמים מציאות הבורא יתברך בלי שום ספק כלל, וכמו שהוא עומד בפני חבירו כי ודאי כן הוא. וזה 'הודאי שמו כן תהלתו', רצה לומר שעיקר העבודה והתפילה תלוי בודאי שמו, שיצייר תמיד בודאי שה' יתברך לנגד עיניו ורואה במעשיו, וכפי גודל האמונה בזאת כן תהלתו. וכמו שמצינו בדוד המלך ע"ה שאמר (דברי הימים א כט, י) 'ויברך דוד את ה', ראשי תיבות 'ודאי'. שבתחילה היה מצייר לפניו שבודאי מציאות הבורא יתברך הוא בלי שום ספק, וכמו שמשה רבינו ע"ה עלה בשם זה לרקיע, שהיה מצייר תמיד לפניו זאת ועלה במעלות עד רום רקיע".

"ועל כל פנים, אם אין ביכולתנו לעשות כזאת, על כל פנים נצייר נגדנו מה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים טז, ח) שויתי ה' וגו', ששם הוי"ה יהא תמיד מצוייר לנגדנו, אמיתות הווייתו שהוא הוה ומהוה כל הויות. ואנו אומרים הראנו ה' חסדך (שם פה, ח), רצה לומר כן שהראנו ה', זהו החסדך, שתשפיע לנו בהירותך לחשוב תמיד באמיתות הויותך. 'וישעך תתן לנו', כי הנה ודאי הבורא יתברך חושק בנו תמיד ומשתוקק עלינו תמיד, אך אנו מתפללין וישעך תתן לנו לשון פונה, כמו ואל קין וגו' לא שעה (בראשית ד, ה), שתתן בלבבנו שגם אנו נשתוקק אליך להסתר בצל כנפיקך" עכ"ל ק.

ודברי קדשו כקילורין לעינים, ויסוד גדול בעצם האמונה שאנו מצווים במצוה ראשונה שבעשרת הדברות (שמות כ, ב) "אנכי ה' אלקיך", שהיא מצות האמונה. דהיינו לפי דרכו, להאמין שהשי"ת בכבודו ובעצמו נמצא עמך, הוודאי שמו יתברך שוכן עמך. ועל כך אמרו 'עשה לך רב' הוא השי"ת בעצמו שבא אצלך, ובכך בוודאי תסתלק מכל ספק ומכל דאגה, ולבך שלם ובטוח בביטחון איתן אמונתו יתברך, שפועל ועושה כל העת עמך הכל לטובה.

ובהאמור נמצא שכל זה נפעל ונעשה באמונת מתן תורה, ובמאמרו יתברך בקולות וברקים שבהר "אנכי ה' אלקיך", נתן בה באותה שעה כביכול את אלקותו עצמו בתוככי ישראל פנימה, והחדיר מעצמותו יתברך, חלק אלקי ממעל, סתום מכל חביון ונעלם מכל נעלם, להחדירו בתוככי נשמת ישראל פנימה, והיא הנקודה הפנימית שביהדות, שמעת שניתנה תורה הרי הוא ישראל בעצמותו בכל מצב שהוא, מכוח אותה נקודה פנימית של ניצוץ האלקי שבאדם כידוע.

ומסופקני לפי זה בדורות שלפני מתן תורה, אם היה בהם אותה מידה של 'חלק אלקי ממעל' שניטע בישראל במתן תורה. שאפשר שזו המידה שבנטיעת עצמותו ית' כביכול, אור אין סוף ב"ה לשכון בעצמו בתוככי כל איש מישראל נבצר ונפעל זה החלק במתן תורה שאז נעשה חלק ה' עמו, שיהיו כולם אורייתא קוב"ה וישראל כאחד ממש, כמבואר.

וגם השפעת התורה שלפני נתינתה בסיני לא היתה כל כך בעולם כמו שנתבאר, ובודאי שלא היה בה הבחינה שהבאנו מהמדרש, הלוואי אותי עזבו ותורתי שמרו, שהמאור שבה מחזירנו למוטב. ושמעתי מפי כ"ק אאמו"ר זצוקלה"ה, שהיה אומר כל פעם באמצע לימודו, הריני לומד תורה על מנת שהמאור שבה יחזירני למוטב.

ובנתיב דרכנו במהלך זה יש לתרץ, מאמר המגיד בהגדה של פסח: "אילו קרבנו לפני הר סיני, ולא נתן לנו את התורה, דיינו". וכבר נתקשו בה רבים, מאי אהני לן בקרבנותנו לפני הר סיני, אם לא נתן לנו בה את התורה.

אך בהאמור נמצא עיקר יסוד מתן תורה, לא בעצם חכמתה של תורה, ודברי התורה וידיעת חכמתה. שאפשר כל זה כבר היה בעולם גם בטרם שניתנה תורה לישראל. אבל עיקר הנעשה במתן תורה הוא בהפיכת עצמם ומהותם של ישראל למהות של תורה, וחיי עולם נטע בתוכנו.

והלא כבר אמרו ז"ל (שבת קמו). "ישראל שעמדו על הר סיני, פסקה זוהמתן". כי בעצם המעמד שקרבנו לפני הר סיני, בקולות וברקים וקול שופר הלך וחזק, וכל אותו מעמד הנשגב מצד עצמו יש בו כח זיכוך להפסיק ולטהר כל זוהמתם של ישראל, אף אלמלי ניתנה בו תורה.

ולפיכך דיינו בכך שקרבנו לפני הר סיני, שבזאת כבר נפעל אותו שורש ויסוד מתן התורה, שתיכנס ותחדור בתוכי ישראל, אחר שכבר פסקה כל זוהמתם והרי הם מוכשרים לזה, ותהא התורה בעצמה חיי איש ישראל. – שממילא נמצא בתוצאה שכבר יידעו נאמנה כל התורה כולה, מצד עצם קרבנותם לפני הר סיני בלבד. כי מאחר שנעשה הוא ותורתו אחד, הרי ממילא תורתו הפנימית שהיא מהות חיינו מכשרתו ומלמדת אותו כל התורה כולה, ויוכל להשיג מעצמו כל התורה, מתוך מה שקרבנו לפני הר סיני ודו"ק.

יעזור השי"ת שנזכה לקבל התורה בקרבנו, לעשות עצמנו וכל העולם תורה כמבואר, עדי תתגלה התורה והטובה שבה בכל העולם, בהתגלות תורה חדשה של מלך המשיח, בביאת גואל צדק במהרה בימינו, אמן.